

Muhafazakârlar ve kadınlar

14/11/2010

Kadınların neden çalışmadıkları sorusuna verilen cevaplarda en çok kullanılan kelime "kreş"...

[AYŞE BUĞRA](#)

5 Kasım günü yapılan bir toplantıda, Başbakan'ın, kendisine "Kadınlar sizin önerdiğiniz gibi üç çocuk yaparlarsa nasıl çalışacaklar?" diye soran bir kadın hakları savunucusuna "Çocuk doğurmayarak istihdamı artıramazsınız" dediği basına yansdı. Aynı gün, "Akdeniz'de Kadın İstihdamının Tarihsel Gelişmesi" konulu başka bir toplantıda, üç çocuk meselesiyle yakından ilgili bazı tartışmalar yapıldı. Sosyal politika literatüründe de değinildiği gibi, AB üyesi Kuzey Akdeniz ülkelerinde doğurganlık oranı epeyce düşük. Bunlar, aynı zamanda, sosyal bakım politikalarının diğer Avrupa ülkelerine göre az gelişmiş olduğu, kadınların çocuk bakımı konusunda hâlâ önemli ölçüde büyükannelere yaslandıkları ülkeler. Buna karşılık, İskandinav ülkelerinde ve Fransa'da devlet çocuk bakımı alanında önemli bir rol oynuyor, kreş ve okul öncesi eğitim uygulamaları yaygın ve etkin. Hem İskandinav ülkeleri hem de Fransa, doğurganlık oranının AB ölçülerinde epeyce yüksek olduğu ülkeler. Aralarındaki bu farklılara rağmen, bütün AB ülkelerinde kadın istihdamı son 30 yıl içinde büyük bir artış gösteriyor. Aynı dönemde Türkiye'de kadın istihdamının sürekli düştüğünü biliyoruz.

Kadınlar temkinli

Buradan çıkan sonuç, çocuk doğurmakla çalışmak arasındaki ilişkinin toplumdan topluma değiştiği. Sosyal bakım politikalarının geliştiği yerde, çocuk sahibi olmakla çalışmak birbiriyle çelişmiyor. Aksi takdirde, kadınlar ekonomik bağımsızlıktan vazgeçip evde oturmak veya çocuk sahibi olmak konusunda epeyce temkinli davranmak arasında seçim yapmak durumunda kalıyorlar. Kuzey Akdeniz ülkelerinin durumunda, kadınlar ikinci yolu seçmiş gibi görünüyor.

Biyolojik farklılığın toplumsal iş bölümünü belirlemesini doğallaştıran muhafazakâr zihniyet açısından, ekonomik bağımsızlıkla analık arasındaki bu seçimin nasıl çözülmesi gerektiği açık. Türkiye'de de bu zihniyet, böyle bir farklılık anlayışı doğrultusunda, kadınları analık işlevleriyle tanımlıyor. Ama burada gözardı edilen bir şey var: Şehirli kadınların yüzde 80'inin çalışmadığı Türkiye'de de doğurganlık oranı düşüyor ve şehirlerdeki ortalama artık Avrupa'dakinden çok farklı değil. Yani kadınların çalışmaması, çok çocuğun garantisi değil.

Kreş eksikliği

Buna karşılık, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu'nun kadın istihdamı konusunda yaptığı ve geçen ay biten araştırmanın sonuçları, daha önce aynı konuda yapılan başka çalışmalarla birlikte, kreş eksikliğinin kadınların iş hayatına katılmalarının önünde önemli bir engel oluşturduğuna işaret ediyor. TÜBİTAK'ın desteğiyle yürütülen araştırmada görüşmeler İstanbul, Denizli, Kayseri, Gaziantep ve Sinop'taki işveren, sendika temsilcisi ve kadın sorunlarıyla ilgili STK'larda çalışanlarla yapıldı. Yüzyüze görüşmelere dayanan bu araştırma kapsamında, kadınların neden çalışmadıkları sorusuna verilen cevaplarda en çok kullanılan kelimenin "kreş" olduğunu söylemek mümkün. Kreş konusundaki duyarsızlık, muhafazakâr zihniyeti yansıtan bir sosyal politika anlayışının tezahürlerinden biri. Engelli ve yaşlı bakımının aileye yapılan parasal transferler kanalıyla kadınların üzerine yıkılması, aynı anlayışın başka bir tezahürü.

Bu zihniyet kadın istihdamını başka kanallardan da etkiliyor. Araştırma sırasında, kadınların çalışma hayatına katılmasının önündeki engellerle ilgili sorumuza cevap verenlerin, “kreş”in yanı sıra iki kelimeyi daha çok sık tekrarladıklarını duyduk: “Cinsel taciz” ve “dedikodu”. Cinsel tacizin neden bu kadar yaygın olduğu konusunda belirtilen görüşlerse, kadınlarla erkeklerin birarada yaşamadıkları, cinsiyet temelinde ayrılmış bir sosyal alanının çalışma hayatındaki yansımalarıyla ilgiliydi. Erkeklerin kadınlarla sadece cinsellik üzerinden ilişki kurabildikleri, kadınların da taciz niteliğinde davranışlar karşısında kendilerini korumayı bilmedikleri, bu sorunla ilgili örnekleri özetleyen durum olarak ortaya çıkıyordu. Bu konuda başka ilginç gözlemlerle de karşılaştık. Görüşmecilerimizden biri, “Neyin taciz sayıldığı toplumsal olarak belirleniyor” deyip şöyle devam etti: “Serviste bir erkeğin bir kadının yanına oturması pekala taciz olarak algılanabilir”. Başka bir görüşmeci, “Biz kadınlarla erkeklerin birarada bulunmasına alışık değiliz. Sosyal sigorta kuyruğunda bile kadınlarla erkekler ayrı ayrı beklerler” dedi.

Sosyal alandaki ayrışmanın, kadınlarla erkeklerin birlikte çalıştıkları ortamlara taciz eğilimi veya sadece tedirginlik olarak yansımaları şaşırtıcı değil. Araştırmamızda ortamın tedirginliği, bir kadınla bir erkek arasındaki normal bir iş arkadaşılığının bile tatsız dedikodulara sebep olmasıyla ilgili çeşitli örneklerde ortaya çıktı. Dedikodu, eğitilmiş kadınlar için de sorun olabiliyordu. Bu konuda verilen örneklerden biri, sahip olduğu vasıflar başvurduğu işe gayet uygun olmasına rağmen işe alınmayan bir mühendis kadınla ilgiliydi. Bize aktarılan, işverenin “Ben benimle iş seyahatlerine katılabilecek bir eleman arıyorum. Genç bir kadınla nasıl giderim, dedikodu olur” demiş olduğuydu.

Ayrılmış ortamlar

Muhafazakâr zihniyet açısından, söz konusu işverenin kaygısı anlaşılır bir nitelik taşıyor. Bu zihniyetin, toplumsal alanın ayrılmışlığını doğal kabul edip buna uyum sağlamanın gerekliliği üzerinden politika üretmesi şaşırtıcı değil. Bu politikaların hepsi kadınların çalışmaması gerektiğini savunmak durumunda da değil. Kadınların çalışması kabul gördüğünde, evde çalışmanın çeşitli türleri, analık işleviyle de bağdaşabilecek “iyi” çözümler olarak ortaya çıkabiliyor. İyi haber, Türkiye’nin her yerinde, bu tür çözümlerin kadınlarla erkeklerin birlikte sosyalleşemedikleri bir toplumun değer ve davranışlarını yansıttıklarını ve onları sabitleyen bir etki yaptıklarını gören insanlar olması. Kötü haber ise, bu ayrılmış ortamı doğal kabul etme ve onun değişmesini engelleyecek türden politika önerilerine sıcak bakma eğiliminin yaygınlaşması. Giderek daha yüksek sesle dile getirilen kız mektepleri talebinin de bu açıdan değerlendirilmesinde yarar var zannediyorum.

Muhafazakârlığın en önemli tezahürlerinden biri, kadınların erkeklerden farklı olduğuyla ilgili tartışılmaz gerçekliğin, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini doğallaştıracak biçimde ifade edilmesi. Farklılığın, kadınların erkeklerle birlikte ve onlarla eşit olarak topluma katılmalarının imkansızlığının kanıtı olarak ortaya konulması. Muhafazakâr bir toplumda kadınlar da bu yaklaşımı kabul edebilirler. Etmeyenlere düşen, herhalde, farklılıkla eşitliğin birbirini dışlayan kavramlar olmadıklarını, eşitliğin karşının farklılık değil eşitsizlik olduğunu ve topluma eşit katılım yönünde atılan bütün adımların farklılığın tanınmasını gerektirdiğini tekrarlayıp durmak olmalı. Kreş talebi de, tacizin önlenmesi için tedbir alınması talebi de, “kadınla erkek birarada sosyalleşemez” görüşüne karşı mücadele de, bunun parçası olarak görülebilir.

AYŞE BUĞRA: Boğaziçi Üni.